

ZAMONAVIY MODA VA REDIZAYN: “BARQAROR MODA”NING USTUVOR TAMOIYILI SIFATIDA

Xudayeva Dilafruz G`ayratdjonovna

K.Behzod nomli MPDI

“Libos dizayni” kafedrası o‘qituvchisi

daryabukina1705@mail.ru

K.Behzod nomli MPDI

Yuldasheva Sh.Sh.

“Libos dizayni” kafedrası talabasi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada zamonaviy moda sanoatidagi barqarorlik muammolari, “redizayn” tushunchasi va uning barqaror moda tamoyillaridagi o‘rni tahlil qilinadi. Redizayn ekologik muvozanat, resurslardan oqilona foydalanish va moda mahsulotlarining hayotiy siklini uzaytirish orqali moda sanoatida ijobiy o‘zgarishlarga sabab bo‘luvchi innovatsion yondashuv sifatida ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: barqaror moda, redizayn, ekologik muvozanat, moda sanoati, qayta ishlash.

Аннотация:

В данной статье анализируются проблемы устойчивого развития в современной модной индустрии, понятие «редизайн» и его роль в принципах устойчивой моды. Редизайн рассматривается как инновационный подход, способствующий положительным изменениям в модной индустрии через обеспечение экологического баланса, рациональное использование ресурсов и продление жизненного цикла модных изделий.

Ключевые слова: устойчивая мода, редизайн, экологический баланс, модная индустрия, переработка.

Abstract:

This article analyzes the challenges of sustainability in the modern fashion industry, the concept of "redesign," and its role in the principles of sustainable fashion. Redesign is viewed as an innovative approach that contributes to positive changes in the fashion industry by ensuring ecological balance, rational use of resources, and extending the lifecycle of fashion products.

Keywords: sustainable fashion, redesign, ecological balance, fashion industry, recycling.

Kirish

So‘nggi yillarda moda sanoati jadal sur‘atlarda rivojlanib, iste‘molchilarning tez-tez yangilanadigan kiyimlarga bo‘lgan talabini qondirishga intilmoqda. Biroq bu jarayon global ekologik muammolar, mehnat sharoitlarining buzilishi va resurslarning haddan tashqari isrof qilinishi bilan kechmoqda. “Fast fashion” deb ataluvchi bu yondashuv moda mahsulotlarining qisqa muddatli hayotiy siklga ega bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda. Bu sharoitda “barqaror moda” konsepsiyasi muqobil yondashuv sifatida ilgari surilmoqda. Barqaror moda — ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan mas‘uliyatli moda ishlab chiqarishni nazarda tutadi. Shu doirada “redizayn” — ya‘ni mavjud kiyimlarni qayta ishlab, ularga yangi dizayn berish yondashuvi — muhim tamoyillardan biri sifatida ajralib turmoqda.

Redizayn – barqaror modaning strategik yondashuvi sifatida. Zamonaviy moda sanoatining globallashuvi, ayniqsa “fast fashion” tendensiyalarining kuchayishi bilan bir qatorda, ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy muammolarning jiddiy tus olganiga guvoh bo‘lyapmiz. Har yili milliardlab kiyimlar ishlab chiqariladi, ulardan katta qismi esa qisqa muddat ichida chiqindiga aylanadi. Bu esa tabiiy resurslarning behuda

sarflanishi, atrof-muhit ifloslanishi va chiqindilar muammosiga olib kelmoqda. Bunday sharoitda moda sanoatida barqarorlik tamoyillarini joriy etish nafaqat dolzarb, balki zarur masalaga aylangan. Shu nuqtai nazardan redizayn — mavjud kiyimlarni yoki materiallarni qayta ishlash orqali ularni yangi, foydalanishga yaroqli dizaynlarda yaratish — bugungi moda sanoati uchun strategik innovatsion yechim sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu yondashuv quyidagi sabablarga ko'ra alohida e'tiborga loyiqdir:

1. Ekologik barqarorlikni ta'minlashda redizaynning o'rni. Redizayn jarayoni ishlab chiqarishning eng muhim bosqichlarida — xom-ashyo sarfi, suv va energiya iste'moli, chiqindilar hajmini kamaytirishda ijobiy rol o'ynaydi. Eski kiyimlarni yangilab qayta ishlash orqali:

Paxta, sintetik tolalar kabi resurslarni qayta ishlab chiqarishga ehtiyoj kamayadi;

Issiqxona gazlari chiqindilari pasayadi (chunki yangi mahsulot ishlab chiqarish bilan solishtirganda redizaynda karbon iz ancha kichik bo'ladi);

Tekstil chiqindilarining poligonlarga tushishi oldi olinadi.

Bularning barchasi moda sanoatini atrof-muhit bilan uyg'un faoliyat yuritishga yaqinlashtiradi.

2. Moda mahsulotlarining hayotiy siklini uzaytirish.

Barqaror modaning muhim tamoyillaridan biri — mahsulotlar hayotiy tsiklini iloji boricha uzaytirish. Redizayn aynan shu yo'nalishga xizmat qiladi:

Kiyimlar nafaqat tuzatiladi yoki tiklanadi, balki estetik va funksional jihatdan yangilanadi;

Yangi uslub, yangi dizayn orqali mahsulotga ikkinchi hayot beriladi;

Iste'molchi "eski" kiyimni yangicha ko'rinishda yana bir necha yil davomida foydalanishi mumkin. Bu esa "tez moda"ning iste'mol va chiqarish zanjirini sekinlashtiradi, ya'ni slow fashion tendensiyasiga zamin yaratadi.

3. Iste'molchida ekologik mas'uliyat hissini shakllantirish. Redizayn nafaqat ishlab chiqaruvchilar, balki iste'molchilar ongiga ham ta'sir ko'rsatadi:

Foydalanuvchi kiyimni “bir martalik mahsulot” emas, balki qiymatga ega, uzoq muddat foydalanish mumkin bo‘lgan ob’ekt sifatida ko‘ra boshlaydi;

Ular kiyimlarni tashlab yuborish o‘rniga ularni ta’mirlash, yangilash yoki redizayn qilishga harakat qiladi;

Shaxsiy uslub, qayta ishlashga asoslangan modani afzal ko‘rish orqali iste’molchi ijtimoiy mas’uliyatli moda madaniyatining bir qismiga aylanadi.

Redizayn, shu tarzda, modani “iste’molchi markazli” emas, balki ongli, ekologik va ijodiy madaniyat sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

4. Mahalliy dizayn va iqtisodiy imkoniyatlar. Redizayn ko‘pincha kichik bizneslar, xunarmandlar va mahalliy dizaynerlar tomonidan amalga oshiriladi. Bu jarayon quyidagi iqtisodiy afzalliklarni beradi:

Mahalliy iqtisodiyotning faollashuvi;

Yangi ish o‘rinlarining yaratilishi;

Mahsulotlarga individual yondashuv va noyoblik berilishi. Redizayn shu orqali nafaqat ekologik, balki ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan ham barqaror moda modelini taklif etadi.

5. Ilmiy-amaliy asoslar va ta’limga tatbiq qilish zaruriyati.

Redizayn yondashuvini keng targ‘ib qilish uchun u nafaqat ishlab chiqaruvchilar orasida, balki:

Dizayn fakultetlari va moda maktablarida o‘quv dasturlariga kiritilishi;

Ilmiy tadqiqotlar asosida tahlil qilinishi;

Innovatsion texnologiyalar (3D bosma, AR dizayn va b.q.) bilan integratsiyalashuvi; kabilar orqali ilmiy-amaliy asosda rivojlantirilishi zarur. Bu esa modaning yangi bosqichga chiqishiga — ilg‘or, barqaror va mas’uliyatli moda sanoati shakllanishiga zamin yaratadi. Moda sanoatining ekologik va ijtimoiy muammolari. Zamonaviy moda sanoati quyidagi global muammolar bilan yuzma-yuz kelmoqda: Ekologik ifloslanish: Butunjahon Bankining ma’lumotlariga ko‘ra, tekstil sanoati global suv ifloslanishining 20% dan ortig‘ini tashkil qiladi.

Chiqindilar muammosi: Har yili 92 million tonnadan ortiq tekstil chiqindilari hosil bo'ladi. Mehnat ekspluatatsiyasi: Arzon ishchi kuchi bilan faoliyat yurituvchi ishlab chiqaruvchilar inson huquqlarining buzilishiga olib kelmoqda. Ushbu muammolarni hal etish uchun moda sanoatida ekologik va ijtimoiy mas'uliyatga asoslangan yangi yondashuvlar zarur.

Barqaror moda tushunchasi va asosiy tamoyillari. Barqaror moda bu — atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan, ijtimoiy jihatdan adolatli va iqtisodiy jihatdan foydali moda ishlab chiqarish tizimidir. Uning asosiy tamoyillari quyidagilar:

Resurslardan samarali foydalanish;

Mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash;

Chidamli, uzoq umrli mahsulotlar yaratish;

Moda mahsulotlarini qayta ishlash va aylanishini ta'minlash;

Iste'molchilarda ongli xarid madaniyatini shakllantirish. Bu tamoyillar moda sanoatini ekologik inqirozdan saqlab qolish yo'lidagi muhim qadamlardan biridir. 3. Redizayn: barqaror modaning amaliy ifodasi. Redizayn — bu foydalanilgan yoki eskirgan kiyim-kechakni estetik, funksional va madaniy jihatdan yangicha ko'rinishda qayta ishlash jarayonidir. Redizayn quyidagi afzalliklarga ega: Ekologik foyda: Kiyim chiqindilarini kamaytirish, uglerod izini pasaytirish;

Ijodiy dizayn: Har bir mahsulot noyob va shaxsiylashtirilgan bo'lishi mumkin;

Xarajatni tejash: Yangi materiallarga ehtiyoj kamayadi; Mahalliy dizayn rivoji: Redizayn ko'pincha kichik ustaxonalar yoki dizaynerlar tomonidan amalga oshiriladi. Ushbu yondashuv moda aylanishining sekinlashuviga, shuningdek kiyimlar hayotiy siklining uzayishiga xizmat qiladi.

Redizaynning asosiy shakllari

Redizayn turi

Ta'rif

Afzalliklari

Upcycling

Eski kiyimlarni yangi mahsulot sifatida qayta ishlash samarali

Ekologik toza, iqtisodiy

Redizayn turi	Ta'rif	Afzalliklari
Customization	Kiyimlarni individual didga moslashtirish	Shaxsiylashtirilgan moda, ijodiy yondashuv
Reconstruction	Bir nechta kiyim elementlarini birlashtirib yangi mahsulot yaratish	Noyob dizayn, material tejami

Bu yondashuvlar barqarorlikni faqat ishlab chiqarishda emas, balki iste'mol madaniyatida ham qaror toptiradi. Iste'molchi xulq-atvori va ongli moda madaniyati. Redizayn va barqaror modaning muvaffaqiyati faqat ishlab chiqaruvchilarga bog'liq emas. Iste'molchilarning quyidagi harakatlari ham muhim:

- Kiyimlarni uzoq muddat kiyish va ehtiyotkorlik bilan foydalanish;
 - Qayta ishlangan yoki redizayn qilingan mahsulotlarni xarid qilish;
 - Mahalliy dizaynerlar va kichik ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash;
 - "Trend" emas, ehtiyoj asosida xarid qilish.
- Bu yondashuv ijtimoiy ongini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Xulosa

Umuman olganda, redizayn – bu shunchaki kiyimga yangi ko'rinish berish emas, balki zamonaviy moda sanoatida ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlik sari yo'naltirilgan chuqur ma'noga ega bo'lgan strategik yondashuvdir. U nafaqat estetik yangilik va kreativlik ifodasi, balki modaning atrof-muhitga, jamiyatga va iqtisodiyotga bo'lgan ta'sirini qayta ko'rib chiqish imkonini beruvchi kuchli vositadir. Bugungi kunda moda sanoati global ekologik muammolarning — masalan, chiqindilarning ko'payishi, tabiiy resurslarning haddan tashqari ekspluatatsiyasi, va karbon izining ortishi — asosiy sababchilaridan biri sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan, redizayn nafaqat chiqindilarni kamaytirish, balki mavjud kiyimlarga "ikkinchi hayot" berish orqali moda mahsulotlarining hayotiy siklini uzaytirish imkonini yaratadi. Bu esa resurslarni tejash, chiqindilarni kamaytirish va atrof-muhitga

bo'lgan bosimni pasaytirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, redizayn orqali iste'molchilarda ekologik ong va mas'uliyat shakllanadi. Ular modani faqat zamonaviylik yoki go'zallik mezonini sifatida emas, balki barqarorlik va ijtimoiy mas'uliyat kontekstida qabul qilishni o'rganadilar. Bu o'zgarish esa uzoq muddatli istiqbolida iste'mol madaniyatini o'zgartirishga, tezkor moda (fast fashion) oqibatlarini kamaytirishga va yanada barqaror iqtisodiy modelga o'tishga turtki beradi. Shuningdek, redizaynning ijtimoiy jihatlari ham muhimdir. Bu yondashuv orqali mahalliy dizaynerlar, tikuvchilar va hunarmandlar faoliyatiga yangi imkoniyatlar yaratiladi, ularning mehnati qadrlanadi va ish o'rinlari yaratiladi. Shu orqali mahalliy iqtisodiyot qo'llab-quvvatlanadi, va moda global emas, balki regional madaniyat va ehtiyojlarga mos tarzda rivojlanadi.

Redizaynning ilmiy va amaliy asosda rivojlantirilishi esa bu jarayonni tasodifiy yoki faqat san'at sifatida emas, balki aniq metodologiyaga ega bo'lgan barqarorlik strategiyasi sifatida ko'rishga imkon beradi. Akademik tadqiqotlar, tajriba asosida ishlab chiqilgan modellarning qo'llanilishi va natijalarni o'lchash imkoniyatlari orqali redizayn yanada samarali va ta'sirli vositaga aylanadi.

Xulosa qilib aytganda, redizayn bugungi moda sanoatining dolzarb muammolariga javob topishga xizmat qiluvchi innovatsion, ekologik va ijtimoiy mas'uliyatli yondashuv bo'lib, uni keng targ'ib qilish, ilmiy asosda rivojlantirish va amaliyotga tatbiq etish orqali barqaror modaning shakllanishini ta'minlash mumkin. Bu esa nafaqat sanoat uchun, balki sayyoramiz kelajagi uchun ham muhim qadamlardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Fletcher, K. (2014). *Sustainable fashion and textiles: Design journeys* (2nd ed.). Routledge.
2. Gwilt, A. (2011). *A practical guide to sustainable fashion*. Fairchild Books.
3. Niinimäki, K. (2013). *Sustainable fashion: New approaches*. Aalto ARTS Books.
4. Ellen MacArthur Foundation. (2017). *A new textiles economy: Redesigning fashion's future*. Retrieved from <https://ellenmacarthurfoundation.org>
5. Fashion Industry Broadcast. (2020). *The state of fashion industry report*. Retrieved from <https://fashionindustrybroadcast.com>
6. Bukhari, F., Carrigan, M., & Hassan, A. (2018). Redefining sustainable fashion. *Journal of Fashion Marketing and Management*, 22(3), 294–312. <https://doi.org/10.1108/JFMM-05-2017-0040>
7. Henninger, C. E., Alevizou, P. J., & Oates, C. J. (2016). What is sustainable fashion? *Journal of Fashion Marketing and Management*, 20(4), 400–416. <https://doi.org/10.1108/JFMM-07-2015-0052>
8. McKinsey & Company. (2020). *The State of Fashion 2020: Coronavirus Update*. Retrieved from <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/state-of-fashion>
9. Gwilt, A., & Rissanen, T. (Eds.). (2011). *Shaping sustainable fashion: Changing the way we make and use clothes*. Earthscan.
10. Niinimäki, K., & Hassi, L. (2011). Emerging design strategies in sustainable production and consumption of textiles and clothing. *Journal of Cleaner Production*, 19(16), 1876–1883. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2011.04.020>
11. Caniato, F., Caridi, M., Crippa, L., & Moretto, A. (2012). Environmental sustainability in fashion supply chains: An exploratory case based research. *International Journal of Production Economics*, 135(2), 659–670. <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2011.06.001>
12. Allwood, J. M., Laursen, S. E., Malvido de Rodríguez, C., & Bocken, N. M. P. (2006). Well dressed? The present and future sustainability of clothing and textiles in the United Kingdom. *University of Cambridge Institute for Manufacturing*.

13.Black, S. (2012). *The sustainable fashion handbook*. Thames & Hudson.